

**Utbildningsinspektion i Hyllingeskolan,
förskoleklass, grundskola årskurs 1–6 och
Hjulstaskolan, grundskola årskurs 7–9,
obligatorisk särskola årskurs 7-10**

Innehåll

Inledning	1
Underlag	1
Beskrivning av skolan/rektorsområdet/verksamheten	2
Sammanfattande bedömning	2
Bedömning av resultaten	4
Bedömning av genomförandet	7
Bedömning av förutsättningarna	14

Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i och besökt Hyllingeskolan den 7–8 november och Hjulstaskolan den 9–10 november 2006. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen avser att visa hur verksamheten genomförs samt dess förutsättningar och resultat. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplanen och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbplats ([www.skolverket.se/ Inspektion](http://www.skolverket.se/Inspektion)).

Kommunen har ansvar för att de brister inspektörerna lyfter fram i den sammanfattande bedömningen åtgärdas. Åtgärderna skall redovisas till Skolverket inom tre månader vilket framgår av Skolverkets beslut. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen vid kommande inspektionstillfälle.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömning är dels dokument från Stockholms kommun samt Hyllingeskolan och Hjulstaskolan, dels den information som samlats in under besöket. Rapporten grundas även på annan information om kommunen och skolan från exempelvis Skolverkets nationella uppföljningssystem.

I Hyllingeskolan och Hjulstaskolan intervjuades elever, personal och rektorn samt föräldrar med barn i olika årskurser. Inspektörerna besökte lektioner i förskoleklass, årskurs 2, 6 och 9. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns på skolan utgör underlag för kvalitetsbedömningen.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet/verksamheten

Hyllingeskolan	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg	152
Förskoleklass	50
Grundskola	283

Hjulstaskolan	Antal barn/elever
Grundskola	358
Obligatorisk särskola	8

Hyllingeskolan och Hjulstaskolan bildar tillsammans ett rektorsområde som kallas Hjulsta skolor. Hyllingeskolan och Hjulstaskolan tillhör Spånga–Tensta stadsdelsnämnd.

I Hjulsta skolor har ca 98 procent av eleverna utländsk bakgrund. Skolorna präglas starkt av hög in- och utflyttning i området och många elever anländer till Sverige sent i sin skolgång. I Hjulsta skolor finns sex s.k. förberedelseklasser för elever som är nyanlända till Sverige. Ett antal elever kan också ha en sporadisk skolgång i sitt hemland bakom sig. I Hjulstaskolan finns en s.k. regional basgrupp som tar emot elever som har bristfälliga skolkunskaper och som inte heller kan läsa och skriva på sitt modersmål. Ett antal elever är asylsökande.

Sedan höstterminen 2006 finns en grupp elever mottagna i obligatorisk särskola i årskurs 7–10 i Hjulstaskolan.

Hjulstaskolan har naturvetenskap och miljö samt musik och dans som profil. I skolan kallas profilerna program. Eleverna kan söka till matematik och no-programmet, basketprogrammet, fotbollsprogrammet samt talangprogrammet. Det senare erbjuder fördjupning i musik, dans, bild och slöjd.

I anslutning till skolan finns fritidshem. Verksamheten i skolbarnsomsorgen ingår inte i denna rapport utan bedöms i kommunrapporten.

Elever och skolans personal är organiserade i arbetslag. För rektorsområdet finns en rektor och tre biträdande rektorer.

Sammanfattande bedömning

Bedömningarna av kvaliteten i utbildningen vid Hyllingeskolan och Hjulstaskolan och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplanen och övriga skolförfattningar.

Inspektörerna har i Hjulsta skolor mött en verksamhet som i många stycken präglas av stor variation och mångfald i arbetssätt och i arbetsformer. I skolorna finns skickliga pedagoger som både stimulerar och utmanar sina elever. Det finns också verksamheter som bedöms vara av mycket god kvalitet så som de s.k. Änglarnas arbete och formerna för samverkan med elevernas vårdnadshavare.

Det finns dock brister och behov av förbättringsinsatser på flera områden. Skolorna uppvisar en låg måluppfyllelse, och måste vidta åtgärder för att öka måluppfyllelsen, särskilt Hjulstaskolan. Skolorna bör förbättra undervisningen i

svenska som andraspråk och skolans andra ämnen samt underlätta elevers inlärning genom att i högre utsträckning ge studiehandledning på modersmål. Detta för att så snabbt som möjligt ge eleverna förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen.

Enligt läroplanen har rektorn som pedagogisk ledare det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot att nå de nationella målen. Rektorn skall också ansvara för att resultat följs upp och utvärderas. Det är viktigt att uppföljningar inte enbart inriktar sig på resultat i årskurs 9, utan att arbetet med uppföljningar bedrivs med ett helhetsperspektiv från förskoleklass till årskurs 9.

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast måste åtgärdas.

- Hjulstaskolan ger inte tillräckliga förutsättningar för alla elever att nå målen för utbildningen i årskurs 9 (2 kap. 6 § grundskoleförordningen samt avsnitt 2.2 Kunskaper i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94).
- Skolorna gör ingen systematisk uppföljning och utvärdering av elevernas kunskaper i förhållande till de nationella målen i samtliga ämnen i årskurs 5 och 9 (4 kap. 1 § skollagen, 2 kap. 6 § grundskoleförordningen samt avsnitt 2.8 i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94).
- Skolornas likabehandlingsplan uppfyller inte de krav som ställs på en sådan plan (6 § lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever).
- Rektorn ingår inte som ledamot av elevvårdskonferensen (3 kap § 4 grundskoleförordningen).
- Beslut om placering i särskild undervisningsgrupp saknas för elever i så kallad förberedelseklass och i så kallad regional basgrupp (5 kap. 5 § grundskoleförordningen).
- Beslut om anpassad studiegång saknas för elever i så kallad regional basgrupp (5 kap. 10 § grundskoleförordningen).
- Hjulstaskolan upprättar inte åtgärdsprogram för alla elever som behöver särskilt stöd (5 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Hjulstaskolan upprättar inte individuella utvecklingsplaner för alla elever (7 kap. 2 § grundskoleförordningen).
- Skolorna uppfyller inte författningarnas krav på delaktighet vid upprättandet av kvalitetsredovisningen (4 § förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m)
- Elever i behov av studiehandledning på modersmålet får inte detta stödbehov tillgodosett (5 kap. 2 § grundskoleförordningen).
- Undervisning i svenska som andraspråk anordnas inte i enlighet med författningarna (2 kap. 15–16 §§ grundskoleförordningen).

Inspektörerna bedömer att det finns behov av förbättringsinsatser på skolan inom följande områden.

- Skolorna bör arbeta för att förbättra resultaten av normer och värden så att alla elever kan känna sig trygga och kan trivas i skolorna.

- Skolornas arbete med att ge eleverna inflytande över det egna lärandet bör förbättras. Skolorna bör också utarbeta en gemensam strategi för hur inflytandet över det egna lärandet successivt skall öka med elevernas ålder och mognad.
- Kvaliteten på åtgärdsprogrammen i Hjulstaskolan bör förbättras.
- Kvaliteten på de individuella utvecklingsplanerna i Hyllingeskolan bör förbättras.
- Skolornas arbete med stöd bör förbättras.
- Skolornas kunskap om de nationella målen bör öka.
- Skolorna bör utveckla sitt arbete med att bedöma kunskapsutvecklingen hos elever med annat modersmål än svenska.
- Hjulstaskolan bör utveckla sitt arbete med att säkerställa likvärdigheten i bedömning och betygssättning.
- Skolorna bör förbättra sitt kvalitetsarbete. Kvalitetsredovisningen bör i högre utsträckning användas i skolornas kvalitetsarbete.
- Rektorn bör ta ett större ansvar för skolans pedagogiska ledning. Rektorns förtroget med den dagliga verksamheten bör också förbättras.
- Skolornas kompetens i svenska som andraspråk bör öka.

Bedömning av resultaten

Inspektörerna har granskat hur väl skolans elever utvecklar kunskaper, normer och värden enligt de nationella målen för lärandet särskilt angivna i skollagen, läroplanen, de nationella kursplanerna och programmålen.

Kunskaper

I Hyllingeskolan finns fem förskoleklasser. Personaltätheten är hög och flerspråkig personal finns i grupperna. Inspektörerna får intrycket att det i några arbetslag finns en stor flexibilitet i samarbetet mellan förskoleklass och årskurs 1, och i något fall årskurs 2, för att möta elevers olika behov och förutsättningar. Detta gäller såväl arbetet med språkutveckling och läsning som med matematik. Inspektörerna bedömer att förskoleklassen ger goda möjligheter till utveckling och lärande och en grund till fortsatt skolgång.

I Stockholms kommun finns ett beslut att alla skolor skall använda sig av läsutvecklingsschema (LUS) för att följa upp elevernas läsutveckling. För förskoleklass, årskurs 3 och 6 finns mål uppsatta utifrån vilket steg eleverna bör ha nått i dessa skolår. I 2005 års kvalitetsredovisning för Hjulsta skolor redovisas andel elever som nått det uppsatta målet för årskurserna. År 2004 nådde 33 procent av eleverna i årskurs 3 målet att kunna läsa, år 2005 nådde 68 procent detta mål.

Inspektörerna har tagit del av Hyllingeskolans sammanställningar av resultat på de nationella ämnesproven i årskurs 5. Av sammanställningarna framgår att alla elever inte deltagit i proven. Av tabellen nedan framgår att andelen elever som nått målen på proven i svenska/svenska som andraspråk (SVAS) minskat över tid. Detsamma gäller andelen elever som nått målen på proven i matematik. Andelen elever som nått målen på proven i engelska har över tid varierat. Uppföljningar och analyser av resultat i andra ämnen saknas.

Tabell 1 Nationella ämnesprov i årskurs 5¹

	2003	2004	2005 ²	2006 ³
Andel (%) som nått målen i svenska/SVAS	80,5	82,0	75,0	53,0
Andel (%) som nått målen i matematik	71,8	77,0	65,7	63,0
Andel (%) som nått målen i engelska	78,3	88,0	77,7	86,0

Måluppfyllelsen i Hjulstaskolan kan beskrivas på olika sätt. Genomsnittligt meritvärde är ett, men också andelen elever som uppnått målen i samtliga ämnen samt andelen elever som är behöriga sökande till gymnasieskolan. Av tabell 2 framgår att resultaten i alla avseenden understiger resultaten för riket. År 2006 förbättras dock skolans resultat. Andelen elever med fullständiga betyg måste ändå betraktas som mycket lågt.

Tabell 2 Slutbetyg enligt Skolverkets statistik

	Skolan			Kommunen			Riket		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Meritvärde	154,8	144,9	162,1	221,0	221,3	221,9	206,9	206,3	206,8
Andel (%) som uppnått målen i samtliga ämnen	42,1	30,5	36,2	75,6	75,7	75,1	75,9	75,5	76,0
Andel (%) behöriga till nationella program	56,1	52,4	64,6	89,8	89,2	90,0	89,6	89,2	89,5

I tabell 3 redovisas meritvärde för flickor och pojkar var för sig. Under perioden 2003–2005 sjunker meritvärdet för både flickor och pojkar. Meritvärdet ökar dock 2006 för både flickor och pojkar. Nationell statistik visar att flickor uppvisar bättre resultat, mätt med olika betygsmått, jämfört med pojkar. En jämförelse mellan flickors och pojkars resultat visar att också i Hjulstaskolan är flickors resultat bättre än pojkars. Vissa år är skillnaderna mellan flickors och pojkars resultat mycket stora.

Tabell 3 Slutbetyg enligt Skolverkets statistik

	2003	2004	2005	2006
Meritvärde	170,7	154,8	144,9	162,0
Flickor	176,6	169,4	163,9	169,3
Pojkar	164,7	141,1	124,7	153,5
Elever med utländsk bakgrund	168,8	⁴	146,2	162,6
Flickor	174,1	168,5	164,7	173,6
Pojkar	163,6	141,8	126,5	149,4

¹ Uppgifter har hämtats från skolan.

² 36 av 39 elever har deltagit i proven.

³ 43 av 45 elever har deltagit i proven.

⁴ Uppgift saknas.

För att få en mera nyanserad bild av en skolas resultat än enbart faktiska betygsresultat kan SALSA användas. SALSA är ett analysverktyg som presenterar skolors betygsresultat när hänsyn tagits till bakgrundsfaktorer som föräldrars utbildningsnivå, andel elever med utländsk bakgrund och andelen flickor och pojkar. Enligt SALSA har det faktiska värdet för elever som uppnått målen i samtliga ämnen och det genomsnittliga meritvärdet varit lägre än det modellberäknade värdet under perioden 2003–2006.

I intervjuer framkommer att skolornas resultat diskuteras i arbetslag och i ämnesgrupper. Resultaten används också som underlag i arbetet med elever som riskerar att inte nå målen. I 2005 års kvalitetsredovisning för Hjulsta skolor kommenteras resultaten på de nationella ämnesproven i år 5. Som förklaring till den sjunkande måloppfyllelsen i årskurs 5 anges lärares sjukdom och variationer i ”elevgruppernas sammansättning” mellan år. I kvalitetsredovisningen finns också en sammanställning över bakgrundsfaktorer som förklaring till varför elever i årskurs 9 inte nått målen i de behörighetsgivande ämnena svenska, matematik och engelska. Bland de bakgrundsfaktorer som redovisas finns bl.a. andel elever i förberedelseklass i årskurs 9, andel elever i särskilda undervisningsgrupper samt andel elever med anpassad studiegång.

I skollagen slås fast att alla barn och ungdomar, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, skall ha tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig. Detta innebär också att skolan aktivt och medvetet skall främja flickors och pojkars lika rätt och möjligheter och att skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Det är inte acceptabelt att så många elever inte når målen för utbildningen. Inspektörernas samlade bedömning är att verksamheten i skolorna bör förbättras så att fler elever ges möjlighet att nå målen och att Hjulstaskolan måste vidta kraftfulla åtgärder för att öka måloppfyllelse. Systematiska uppföljningar, utvärdering och analys av elevernas kunskaper i förhållande till kursplanemål i samtliga ämnen i årskurs 5 och 9 saknas. Detta är en brist som måste åtgärdas.

Normer och värden

I Hjulsta skolor genomförs regelbundet enkäter med frågor om elevernas trygghet, trivsel och inflytande. Enligt 2005 års kvalitetsredovisning uppger de flesta elever att de trivs och känner sig trygga i skolan. Några få elever uppger dock att de blivit utsatta för kränkningar eller mobbning. Detta resultat bekräftas i den brukarundersökning om elevers nöjdhet med sin skola som genomförs vartannat år i Spånga–Tensta stadsdel i årskurserna 3, 6 och 9. Där framgår att en del elever inte alls trivs i skolorna. Hur skolorna arbetar för att förbättra verksamheten för de elever som inte trivs framgår inte av kvalitetsredovisningen. Inspektörerna bedömer att skolorna bör arbeta för att förbättra resultaten av normer och värden så att alla elever kan känna sig trygga och kan trivas i skolorna.

I Hjulsta skolor genomförs också årligen uppföljningar av elevernas inflytande genom att ett brev med frågor skickas hem till eleverna ett år efter att de slutat årskurs 9. Enligt kvalitetsredovisningen för 2005 svarar eleverna att de anser sig ha haft inflytande över utbildningen under sin skolgång i Hjulsta skolor. Samtidigt beskrivs elevinflytande som ett utvecklingsområde för skolorna i kvalitetsredovisningen. Intervjuade elever är nöjda med det inflytande de har över verksamheten genom klassråd och elevråd. Detta gäller särskilt eleverna i Hjulsta-

skolan som anser sig ha stort inflytande genom elevrådet och de menar att rektorns delaktighet och engagemang i elevrådets arbete har stor betydelse för hur elevernas förslag förankras och realiseras i skolan. Enligt läroplanen skall undervisningen bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Hjulstaskolans arbete med elevråd kan ses som ett gott exempel på hur tilltro till elevers förmåga att utveckla och förbättra också leder till ett reellt inflytande över verksamheten. För att elever skall utveckla sin förmåga att utöva inflytande och vilja att ta ansvar måste de också ges möjlighet att pröva detta i den dagliga undervisningen. Inspektörerna har tagit del av goda exempel på att elever på olika sätt görs delaktiga i planering och utvärdering av arbetsområden, men uppfattar att inflytandet är kopplat till enstaka lärare i några få ämnen. Inspektörerna instämmer i slutsatsen i kvalitetsredovisningen och bedömer att elevernas inflytande över det egna lärandet bör öka i Hjulsta skolor. Skolorna bör också utarbeta en gemensam strategi för hur inflytandet över det egna lärandet successivt skall öka med elevernas ålder och mognad.

Bedömning av genomförandet

Inspektörerna har granskat arbetet med arbetsmiljön, föräldrarnas och elevernas delaktighet, innehåll, organisation och arbetssätt i undervisningen, individanpassning och stöd, utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning, kvalitetssäkring och förbättringsarbete, skolledning och intern kommunikation. Nationella riktlinjer för arbetet finns i skollagen, läroplanen och i andra författningar för respektive skolform.

Arbetet med arbetsmiljö och delaktighet

I Hjulsta skolor har arbetet med elevernas arbetsmiljö en hög prioritet. Inspektörerna uppfattar att ett medvetet och systematiskt arbete bedrivs som också leder till resultat. I årskurs 6 och 9 finns en verksamhet med kamratstödjare med namnet Änglarna. Syftet med verksamheten är att Änglarna skall fungera som goda kamrater och förebilder. De skall också aktivt arbeta för att förebygga mobbning och våld samtidigt som de skall bidra till ett gott arbets- och umgängesklimat i skolorna. Änglarna väljs på förslag av personal, elever samt elever som är på väg att lämna sitt uppdrag som ängel. De får utbildning och kontinuerlig handledning av skolans personal. Änglarna är väl synliga i skolorna genom Änglarnas eget emblem på jackor och tröjor. I intervjuer med elever finns en samstämmighet i att Änglarna i hög utsträckning bidrar till en god arbetsmiljö och att de har en stor legitimitet bland sina kamrater. Detta gäller framför allt Änglarna i årskurs 9. Inspektörerna bedömer arbetet med elevernas arbetsmiljö som bra. Änglarnas verksamhet bedöms som mycket bra.

Från och med den 1 april 2006 råder ett uttryckligt förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Den nya lagens (SFS 2006:67) ändamål är att främja barns och elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder samt att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Vid inspektionsbesöket hade Hjulsta skolor en likabehandlingsplan. I planen beskrivs både det förebyggande arbetet samt hur skolorna arbetar för att upptäcka, utreda och åtgärda fall av kränkande behandling. Planen omfattar dock inte samtliga diskrimineringsgrunder. Planen saknar beskriv-

ningar av vilka insatser som skall påbörjas och genomförs under det kommande året samt hur dessa skall följas upp. Vuxen–elevperspektivet vad avser alla former av kränkande behandling saknas också. Inspektörerna bedömer att skolans likabehandlingsplan inte uppfyller de krav som ställs på en sådan plan. Detta är en brist som måste åtgärdas.

Inspektörerna vill uppmärksamma skolorna på att den 15 oktober 2006 trädde nya bestämmelser i kraft som innebär att likabehandlingsplanen skall upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller. Utformningen och omfattningen av barnens eller elevernas deltagande skall anpassas efter deras ålder och mognad. Uppföljningen av likabehandlingsplanen skall redovisas i skolornas kvalitetsredovisning.

Både Hyllingseskolan och Hjulstaskolan har traditionella föräldramöten och föräldramöten på olika språk. Dessa kompletteras med andra mötesformer t.ex. förvaltningsråd och föräldraforum. Föräldraforum är öppna möten som ordnas en gång per månad dit föräldrar kan komma för att träffa rektorn och samtala om skolan. Skolorna ordnar också kurser för föräldrar i syfte att samlas kring en gemensam aktivitet t.ex. matlagning. Inspektörerna ser att det i skolorna finns en hög medvetenhet om att ett gott samarbete med föräldrar är en mycket viktig förutsättning för hur eleverna lyckas med sina studier. Varje år publiceras en läsårsberättelse som med stolthet beskriver skolans arbete under året i bild och text. Skolorna har också en mycket informativ hemsida. Inspektörerna bedömer skolornas samarbete med elevernas vårdnadshavare som mycket bra.

Individanpassning och stöd

I Hjulsta skolor finns ett elevhälsoteam vilket består av rektorn och de tre biträdande rektorerna, skolpsykolog, kurator, studie- och yrkesvägledare, skolsköterska speciallärare samt specialpedagog. Elevhälsans viktigaste uppgifter är, enligt skolornas elevhälsoplan, att arbeta utredande, stödjande och behandlande med de elever som har svårigheter i skolan. Enligt denna plan är rektorn ytterst ansvarig för skolans elevhälsa, men de biträdande rektorerna har delegerats elevhälsoansvaret för sina arbetslag och har rapporteringsskyldighet inför rektorn. Rektorn deltar i arbetet med elevhälsoärenden när så krävs. Enligt skolornas elevhälsoplan vilar arbetet med stöd i första hand på enskild lärare att tillsammans med elev, vårdnadshavare, arbetslaget eller annan personal finna på lösningar för att ge stöd. När arbetslaget bedömer att de egna resurserna inte leder till någon förbättring görs en anmälan till elevhälsoteamet. Inspektörerna bedömer utifrån elevhälsoplanen att väl utarbetade rutiner finns för hur skolans arbete med elever i behov av särskilt stöd skall fungera.

I Hyllingseskolan finns en speciallärare och en specialpedagog. I Hjulstaskolan finns en speciallärare. En ambition har varit att specialpedagogens kompetens skulle kunna utnyttjas av båda skolorna, men hennes insatser har kommit att koncentreras till Hyllingseskolan. I olika intervjuutsagor framkommer att i Hyllingseskolan är både speciallärarens och specialpedagogens arbete väl förankrat hos personalen och framförallt specialpedagogen uppfattas ha legitimitet att handleda personal i att anpassa undervisningen eller lärandemiljön efter elevernas behov. I Hjulstaskolan framkommer i intervjuutsagor att personalens kännedom om speciallärarens arbete är låg.

I Hjulsta skolor erbjuds elever stöd utanför skoltid i form av läxläsningstid; i Hyllingseskolan en dag per vecka, i Hjulstaskolan måndag till fredag. Under läxläsningstiden finns både skolpersonal och ideellt arbetande personal tillgänglig.

En kostnadsfri lovskola finns också där eleverna i de senare skolåren under sportlov, påsklov och sommarlov i första hand kan få stöd i svenska, matematik och engelska. Läxläsningstiden uppskattas av elever framförallt i de senare skolåren. De beskriver att under läxläsningstiden finns lugn och ro att arbeta och att det också är där som man kan få hjälp. Elever tycker att det är lättare att få stöd och hjälp på läxläsningstiden än i undervisningen. Detta menar elever leder till att de inte använder undervisningstiden effektivt och att de "sitter av" lektioner. Personal är medveten om att elever inte fullt ut utnyttjar lektionstiden. Eleverna menar ändå att de får mycket hjälp av sina lärare men att denna hjälp finns på annan tid än lektionstid. Att Hjulstaskolan i hög utsträckning använder läxläsningstiden som stödåtgärd framgår av åtgärdsprogram som inspektörerna tagit del av. Där framgår att stort ansvar läggs på eleven då föreslagna åtgärder utslutande innebär att uppmana elever till att träna mera och att gå på läxläsningen efter skolans slut. Ambitionen att ge elever möjlighet att få hjälp och uppbackning i sina studier efter skoldagens slut är lovvärd, inte minst för de elever som saknar studiero i hemmet eller inte kan få hjälp med läxor. Inspektörerna vill dock påpeka att läxläsningstiden inte kan ersätta stöd utan endast kan fungera som komplement till andra stödinsatser.

Om det framkommer att en elev kan behöva särskilda stödåtgärder skall rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram upprättas. Vid inspektionsbesöket fanns inte åtgärdsprogram för alla elever i behov av särskilt stöd. Att åtgärdsprogram inte upprättas för elever i behov av särskilt stöd är en brist som snarast måste åtgärdas. Som beskrivits ovan läggs stort ansvar på eleverna i de åtgärdsprogram som upprättas i Hjulstaskolan. Det är viktigt att det i ett åtgärdsprogram förutom långsiktiga mål, också finns konkreta kortsiktiga mål som är möjliga att följa upp. Det bör också framgå tydligt vilka åtgärder skolan vidtar för att eleven skall nå uppsatta mål. Inspektörerna bedömer att kvaliteten på åtgärdsprogrammen i Hjulstaskolan bör förbättras.

I Hjulsta skolor har ansvaret för elevvården i arbetslagen fördelats mellan de tre biträdande rektorerna. Detta innebär att i elevvårdskonferenser deltar den biträdande rektor som ansvarar för det arbetslag som eleven tillhör. Konferenserna protokollförs. Inspektörerna vill göra skolans ledning uppmärksam på att rektorn skall ingå som ledamot i elevvårdskonferensen. I Hjulsta skolor är detta ansvar delegerat till de biträdande rektorerna vilket är en brist som snarast skall åtgärdas.

Särskilt stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det finns särskilda skäl, får sådant stöd i stället ges i en särskild undervisningsgrupp. Styrelsen, eller den styrelsen delegerat beslutet till, fattar efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare beslut om placering i särskild undervisningsgrupp. Beslutet kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Elever som är nyanlända till Sverige får i Hjulsta skolor undervisning i sex s.k. förberedelseklasser. I dessa grupper får eleverna undervisning i skiftande omfattning och längd beroende på förkunskaper, ålder och andra förutsättningar. Elever tas emot i dessa grupper från och med årskurs 1. Eleverna integreras i de ordinarie klasserna successivt efter bedömning av deras möjlighet att följa undervisningen. I Hjulstaskolan finns också en s.k. regional basgrupp för elever med bristfällig skolbakgrund och som inte heller kan läsa och skriva på sitt modersmål. Denna grupp tar, förutom elever som tillhör Hjulstaskolan, också emot elever från andra skolor i stadsdelen, ibland även från andra stads-

delar. Ett antal av skolornas elever är asylsökande. För eleverna i förberedelseklass och regional basgrupp saknas beslut. Detta är en brist som måste åtgärdas. För vissa elever innebär placering i regional basgrupp att de inte följer timplanen och därmed har en anpassad studiegång. Beslut om anpassad studiegång saknas vilket är en brist som måste åtgärdas. För elever i förberedelseklass och regional basgrupp skall också åtgärdsprogram skrivas för de olika stödåtgärder som eleverna har. Inspektörerna påpekar vikten av att skolan har rutiner för kunskapsuppföljning så att de bedömningar som görs när en elev är redo att följa klassens undervisning grundar sig på god kunskap om vad eleven kan och att denna kunskap kan kommuniceras med såväl elev och vårdnadshavare, som övriga lärare. Inspektörerna vill också göra skolan uppmärksam på att för asylsökande elever gäller inte samma krav på beslut avseende särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång eftersom dessa elever inte är skolpliktiga.

Från och med den 1 januari 2006 ställs krav på upprättandet av en individuell utvecklingsplan för varje enskild elev vid utvecklingssamtalet. Planen skall vara ett framåtsyftande måldokument där viktiga utvecklingsområden lyfts fram. Vid utvecklingssamtalet skall läraren i en individuell utvecklingsplan skriftligen sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långts som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Se vidare i Skolverkets Allmänna råd för individuella utvecklingsplaner, SKOLFS 2006:10. Vid inspektionsbesöket hade inte Hjulstaskolan upprättat individuella utvecklingsplaner för alla elever vilket är en brist som snarast skall åtgärdas. I Hyllingeskolan är elever delaktiga i upprättandet av en individuell utvecklingsplan genom att sätta upp mål inom områden som eleven vill utveckla. Detta är lovvärt men dessa mål tenderar endast att ange ett område som eleven vill utveckla och inte mål som beskriver vilka kvaliteter inom området som eleverna skall utveckla. Målen är inte heller relaterade till vare sig mål att sträva mot eller mål att uppnå. Inspektörerna bedömer att kvaliteten på de individuella utvecklingsplanerna i Hyllingeskolan bör förbättras.

Studiehandledning på modersmålet är en stödåtgärd som elever med annat modersmål än svenska har rätt till. Behovet av denna stödåtgärd bedöms av rektorn. I Hjulsta skolor ges studiehandledning i viss utsträckning, företrädesvis till elever i förberedelseklass. Elever som därutöver är i behov av studiehandledning får inte det. Inspektörerna bedömer det som en brist att alla elever som behöver studiehandledning på modersmål inte får denna stödåtgärd tillgodosedd.

I inspektionen framträder en bild av att det i Hjulsta skolor finns en stor variation i hur undervisningen utformas för att möta elever med olika behov och förutsättningar. Inspektörerna har mött skickliga pedagoger som bedriver en undervisning som både stimulerar och utmanar samtidigt som individanpassning sker. Detta gäller också elever mottagna i obligatorisk särskola. Men det finns också exempel på undervisning som i hög grad styrs av lärobokens progression och där individanpassningen inskränks till att eleverna får arbeta i en liten grupp. Det finns också en stor variation i kvaliteten på hur arbetet med stöd utformas. I mångt och mycket bygger stödet på enskilda lärares, ibland ideella, insatser för att möta olika stödbehov. Detta leder till att många lärare uppfattar arbetet som tröttsamt och att det är svårt att se resultat av arbetet. Stort ansvar läggs också på eleven att själv ta ansvar för att få stöd. Det finns också brister i verksamheten som både har med tillgång till stöd att göra, vilka formella beslut som skall fattas kring olika stödåtgärder samt brister som rör

dokumentation av elevers utveckling. Mot denna bakgrund bedömer inspektörerna att Hjulsta skolors arbete med stöd bör förbättras.

Utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning

Intervjuad personal uppfattar att uppföljning av elevernas kunskapsutveckling sker från förskoleklass till årskurs 9. Inspektörerna får dock intrycket att uppföljningarna saknar systematik då olika metoder används och avlöser varandra under skolorna. Lärare initierar olika metoder för uppföljningar men arbetet tenderar sedan att stanna av då metoden överges till förmån för annan metod. Kännedom om vilka metoder och material som används av lärarna, både inom skolan och mellan de två skolorna, uppfattar inspektörerna som låg. Det är inte heller ovanligt att uppföljningar överges i samband med övergångar. Ett sådant exempel är arbetet med portfolio som med några undantag överges i samband med övergång mellan årskurs 6 och 7. I förskoleklass till årskurs 9 utgår till viss del uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling från mål att uppnå, men inspektörerna får intrycket att medvetenheten om syftet med mål att sträva mot är låg. I några klasser används ett material som kan beskrivas som en ”checklista” på vilka kunskaper eleverna har i svenska, matematik och engelska. Inspektörerna ser risker med att skolan okritiskt anammar ett system för bedömning som bygger på avprickning av moment och inte heller reflekterar över om bedömningspunkterna i materialet relaterats till de nationella målen. Inspektörerna bedömer att skolornas kunskap om de nationella målen bör öka.

De metoder för bedömning av elevers läs-, skriv- och språkutveckling som används, t.ex. LUS och de läs- och ordförståelsetest som används i årskurs 7 och 9, har utarbetats för elever med svenska som modersmål. Det finns en medvetenhet om att elever som har ett annat modersmål än svenska och som har vistats kort tid i Sverige förväntas få svårigheter med de tester som genomförs i årskurs 7 och 9. Likväl används dessa tester för att identifiera stödbehov. Inspektörerna ser risker med att använda metoder utarbetade för elever med svenska som modersmål för att bedöma elever med annat modersmål än svenska. En för tidig användning denna typ av tester kan leda till misslyckanden för elever och förhastade slutsatser att dessa elever har svårt att lära sig. En annan risk är att skolorna inte kan skilja på språksvårigheter och andra särskilda stödbehov, vilket kan leda till att elever inte får det stöd de har rätt till. Enligt läroplanen skall skolan i arbetet med eleverna utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Skolan skall också stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan. I kvalitetsredovisningen för 2005 finns under rubriken ”Bedömning och betyg” en analys av svårigheter att bedöma kunskaper hos elever med annat modersmål än svenska. ”Det är inte lätt för lärarna att avgöra om det är språksvårigheter, annorlunda referensramar eller brist på kunskap eller förståelse som gör att en elev inte lämnar de förväntade svaren.” Därefter slås fast att elever måste få visa sitt kunnande på olika sätt. Intervjuade elever berättar att prov är det vanligaste sättet att redovisa och att de ibland får välja mellan att ha muntligt eller skriftligt prov. Det är dock inte tillräckligt att anpassa redovisningsformerna efter elevernas förutsättningar. Det krävs också en systematisk uppföljning av såväl elevernas språkutveckling som kunskapsutveckling i skolans ämnen för att kunna planera och anpassa undervisningen efter flerspråkiga elevers behov och förutsättningar. Inspektörerna bedömer att skolorna bör utveckla sitt arbete med att bedöma kunskapsutvecklingen hos elever med annat modersmål än svenska.

Enligt grundskoleförordningen skall ett utvecklingssamtal minst en gång per termin genomföras i syfte att informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Denna information bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna. Utvecklingssamtal genomförs i Hjulsta skolor. Elever och föräldrar är nöjda med samtalen, men personal i Hjulstaskolan uppger att den dokumentation om elevernas kunskapsutveckling i skolans ämnen som används som underlag för samtalen ibland saknas. Inspektörerna påpekar vikten av att skolans personal samarbetar kring dokumentationen av elevernas kunskapsutveckling så att elever och vårdnadshavare fortlöpande kan informeras om studieresultat och utvecklingsbehov. Elever anser att betygssättningen inte är rättvis i Hjustaskolan. Detta tar sig uttryck i att elever uppfattar att bedömningen av elevers kunskaper ändras i samband med lärarbyten. Elever tycker att de måste ”börja om” med att visa sina kunskaper när de får en ny lärare. Samtal om betyg och betygssättning förekommer ofta mellan elever och lärare. Inspektörerna får dock intrycket att dessa samtal inte tar sin utgångspunkt i en gemensam planering av undervisningen där också diskussioner finns kring vad som kommer att bedömas när betygs sätts, utan mera har karaktären av förhandling mellan elev och lärare om vilket betyg eleven vill ha. Inspektörerna bedömer att Hjulstaskolan bör utveckla sitt arbete med att säkerställa likvärdigheten i bedömning och betygssättning. De kollegiala samtalen mellan lärare, både inom och mellan skolor, är viktiga för en rättvis betygssättning. Att sådana samtal kommer till stånd har rektorn ett särskilt ansvar för.

Kvalitetssäkring och förbättringsarbete

En skolas kvalitetsarbete skall syfta till att kontinuerligt identifiera vilka förutsättningar som är nödvändiga för arbetet mot de nationella målen, att utveckla arbetsprocesser, att bedöma resultat och måluppfyllelse samt att vidta lämpliga åtgärder. För att förbättringar skall bestå och kvaliteten höjas behöver utvecklingen följas över tid. För Hjulsta skolor finns en verksamhetsplan som till sin disposition utgår från verksamhetsplanen för Spånga–Tensta stadsdelsnämnd. Under varje övergripande mål finns mål uppsatta för Hjulsta skolor. Därefter beskrivs hur skolorna skall arbeta för att nå målen.

Vid inspektionsbesöket pågick flera utvecklingsarbeten. Flera av dessa insatser handlar om ett språkutvecklande arbete. Inspektörerna konstaterar att hos personal saknas medvetenhet om vad insatserna för ett förändrat arbetssätt har lett till. Personal ger också uttryck för en mättnad, att ytterligare insatser på området inte leder till utveckling. Enligt inspektörerna har personal svårt att definiera vad ett språkutvecklande arbete är, samtidigt som de ur den egna klassrumspraktiken kan ge exempel på just språkutvecklande arbete. Inspektörerna drar slutsatsen att då systematiska uppföljningar av insatta åtgärder inte förekommer, är det svårt för skolan att veta vad som faktiskt sker i arbetet med eleverna och vilka ytterligare insatser för förbättring som krävs. Inspektörerna bedömer att Hjulsta skolor bör förbättra sitt kvalitetsarbete. Skolorna bör i högre utsträckningar göra systematiska uppföljningar av sina resultat och då analysera sambandet mellan de förutsättningar skolorna har, det pedagogiska arbetet och måluppfyllelsen.

Kvalitetsredovisningen är det verktyg som skolan har för att regelbundet stämma av hur långt den kommit i sitt förbättringsarbete. Inspektörerna har tagit del av skolans kvalitetsredovisning för år 2005. Denna är ett omfattande dokument som beskriver förutsättningar, mål samt åtgärder för utveckling. I många styck-

en uppfyller kvalitetsredovisningen förordningens krav. Utifrån de uppsatta målen beskrivs det arbete som bedrivits. I dessa beskrivningar finns analyser som leder fram till att förbättringsområden identifieras. Inspektörerna kan konstatera att rektorn i mångt och mycket har god kännedom om vad skolan bör förbättra. De utvecklingsbehov som rektorn lyfter fram överensstämmer till stor del med de som Skolverkets inspektion och andra tidigare inspektioner visar. Det finns dock en diskrepans mellan ord och praktisk handling. Vare sig verksamhetsplan eller kvalitetsredovisning är reella verktyg i skolornas förbättringsarbete. Verksamhetsplan och kvalitetsredovisning tillmäts liten betydelse av personal och är föga känd bland föräldrar och elever. Inspektörerna bedömer att kvalitetsredovisningen i högre utsträckning bör användas i skolornas kvalitetsarbete. Personal ges möjlighet att komma med synpunkter på kvalitetsredovisningen i samband med att den färdigställs. Elever har dock inte deltagit i arbetet med kvalitetsredovisningen. Inspektörerna bedömer detta som en brist som måste åtgärdas.

Ledning och intern kommunikation

Skolornas ledning består av rektorn samt tre biträdande rektorer. Enligt den ansvarsfördelning som inspektörerna tagit del av för skolledningen läsåret 2006/2007 har ett stort mått av ansvar delegerats till de biträdande rektorerna. I rektorns ansvarsområde finns frågor av övergripande karaktär t.ex. att fungera som skolans officiella företrädare samt att ha resultatansvar för årskurs 9.

I inspektionen framträder motstridiga bilder av hur förtrogen rektorn är med den dagliga verksamheten. Föräldrar och elever har stort förtroende för rektorn och uppskattar rektorns delaktighet och närvaro i arbetet med elevrådet och de olika forum för samverkan med föräldrar som finns, t.ex. föräldraforum och förvaltningsråd. Personal däremot uppfattar att rektorn inte är förtrogen med vad som händer i det dagliga arbetet. Personal uppfattar att det inte finns fora för pedagogiska diskussioner, varken inom skolan eller mellan de två skolorna, där rektorns pedagogiska ledarskap kan framträda tydligt.

För att leda verksamheten i en mål- och resultatstyrd skola krävs en tydlig ansvarsfördelning inom ledningen, synliga beslutsvägar och en effektiv uppföljning av de resultat som uppnåtts. Inspektörerna uppfattar att det i Hjulsta skolor finns en tydlig ansvarsfördelning inom skolans ledning och att stort ansvar delegerats till de biträdande rektorerna. Effektiv uppföljning av de resultat som uppnåtts saknas dock. Därmed saknas en samlad bild av verksamhetens måluppfyllelse. Inspektörerna har i Hjulsta skolor mött stor variation i undervisningen, val av metoder och sätt att arbeta. Inspektörerna uppfattar att det också finns en vilja att arbetslag, ämnen och enskilda lärare skall på pröva olika sätt att utforma undervisningen. Variation och mångfald kan känneteckna en verksamhet av god kvalitet, men blir skillnaderna för stora finns risker att likvärdigheten i utbildningen går förlorad. Enligt läroplanen har rektorn som pedagogisk ledare det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot att nå de nationella målen och rektorn skall också ansvara för att resultat följs upp och utvärderas. Pedagogisk ledning utövas i ett nära ledarskap där rektorn genom t.ex. iakttagelser i den undervisning som pågår, samtal och diskussioner får underlag för att på olika sätt stödja personalen i sitt arbete. Inspektörerna bedömer att rektorn bör ta ett större ansvar för skolans pedagogiska ledning. Vidare bedömer inspektörerna att rektorns förtrogenhet med den dagliga verksamheten bör förbättras.

Bedömning av förutsättningarna

Skolverket tar i inspektionen upp följande förutsättningar för utbildningen; tillgång till den utbildning som skall erbjudas, information om utbildningen, personalens kompetens samt tillgång till läromedel, pedagogiska material och utrustning. Nationella bestämmelser finns bl.a. i skollagen.

Tillgång till utbildning och information om utbildning

I Hjulsta skolor deltar nästan alla elever som har rätt till modersmålsundervisning i denna. Flera lärare i modersmål finns anställda på skolorna. Vid inspektionsbesöket genomfördes olika kompetensutvecklingsinsatser i samarbete med Myndigheten för skolutveckling för att modersmålslärare också skall kunna undervisa i matematik på modersmål. Inspektörerna bedömer att skolorna har goda rutiner för att ta reda på elevernas behov av modersmålsundervisning. Tillgången till modersmålsundervisningen bedöms också som god.

Svenska som andraspråk är ett eget ämne med en egen kursplan och egna betygskriterier. Utbildningen i svenska som andraspråk syftar till att elever med annat modersmål än svenska skall uppnå förstaspråksnivå i svenska. Därmed ges de förutsättningar att leva och verka i det svenska samhället på samma villkor som elever med svenska som modersmål. Rektorn fattar beslut om en elev behöver undervisning i svenska som andraspråk, vilken då ersätter undervisningen i svenska. Elever som läser svenska som andraspråk skall också ges betyg i detta ämne. I Hjulsta skolor har nästan alla elever utländsk bakgrund. I förberedelseklass följer alla elever kursplanen i svenska som andraspråk. Den bild inspektörerna får av undervisningen i svenska som andraspråk utöver förberedelseklass är dock mycket oklar. Enligt rektorn utgår all undervisning i svenska språket från kursplanen i svenska som andraspråk. Elever som bedöms nå målen i ämnet svenska bedöms utifrån kursplanen i svenska. Detta innebär, enligt rektorn, att läraren differentierar undervisningen och bedömningarna inom klassens ram. Inom undervisningsgruppen får vissa elever betyg i svenska, andra i svenska som andraspråk. Rektorn tillstår dock att svenska som andraspråk har lägre status än ämnet svenska, vilket leder till att skolan har svårt att motivera elever att läsa svenska som andraspråk och få betyg i ämnet. I intervjuer i Hjulsta skola framkommer att det funnits en negativ syn på svenska som andraspråk även bland personal. En ökning av andelen elever med stort behov av stöd i sin språkutveckling har dock tvingat personalen att börja omvärdera sin syn på ämnet. Det medvetna och konsekventa val i arbetssätt och arbetsformer som rektorn menar finns, har inspektörerna svårt att se i skolornas praktiker. Medvetenheten om skillnader i kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk uppfattar inspektörerna som låg. Skolans arbete med kunskapsbedömning hos elever med annat modersmål än svenska har tidigare beskrivits i rapporten. Det är viktigt svenska som andraspråk anordnas efter individuella bedömningar av elevens behov och inte ges generellt till alla elever. Det är också viktigt att beslutet om vilken kursplan som eleven skall läsa efter fattas av rektorn och inte överläts till eleven eller elevens vårdnadshavare. Inspektörerna bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk är bristfällig och måste åtgärdas.

Personal

I Hjulsta skolor finns god tillgång till personal. Vuxentätheten i undervisningsgrupperna är hög och företrädesvis i de tidiga skolåren bedrivs undervisningen i små undervisningsgrupper. Lärarna som arbetar i Hjulsta skolor har pedagogisk högskoleutbildning och har, med några undantag, lång erfarenhet av att undervisa. En hög andel lärare har arbetet i Hjulsta skolor i många år. Tillgång till flerspråkig personal finns. Skolorna tar också emot s.k. plusjobbare som ytterligare ökar vuxentätheten i skolorna.

Inspektörerna konstaterar att i Hjulsta skolor finns ett stort behov av kompetens för att kunna möta flerspråkiga elevers behov av stöd. Många av dessa elever har en sporadisk skolgång bakom sig och anländer till Sverige sent i sin skolgång. Samtidigt uppger rektorn att det är svårt att rekrytera personal med specialpedagogisk kompetens. Inspektörerna påpekar vikten av att skolorna intensifierar sitt arbete med rekrytera personal med sådan kompetens som krävs för att möta alla elevers behov och förutsättningar.

I Hjulsta skolor finns flera s.k. förberedelseklasser och dessutom finns en s.k. regional basgrupp. En förutsättning för att eleverna skall få en god undervisning är tillgången till god lärarkompetens. I Hjulsta skolor har få lärare kompetens i att undervisa i svenska som andraspråk. Inspektörerna bedömer att skolornas kompetens i svenska som andraspråk bör öka. Det är också viktigt att skolornas får nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för detta ämne.

Materiella resurser

Inspektörerna bedömer att tillgången till läromedel, datorer och andra hjälpmedel för att bedriva en tidsenlig utbildning är god. I både Hyllingeskolan och Hjulstaskolan finns skolbibliotek. Bibliotekarier finns som arbetar med olika lässtimulerande insatser. I Hyllingeskolans bibliotek bjuds eleverna en spännande miljö som skall locka till både läsande och skrivande. I Hjulstaskolan var vid inspektionsbesöket ett infotek under uppbyggnad som också kan utnyttjas under läxläsningstid.

Datum	Ort
2007-06-20	Stockholm

Kerstin Levin

Sara Westlund